ונראין קרסין בלולאות ככוכבים ברקיע ת"ר יריעות התחתונות של תכלת ושל ארגמן ושל תולעת שני ושל שש ועליונות של מעשה עזים וגדולה חכמה שנאמרה בעליונות יותר ממה שנאמרה בתחתונות דאילו בתחתונות כתיב [1]וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ואילו בעליונות כתיב [2]וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים [א]ותניא משום ר' נחמיה שטוף בעזים וטווי מן העזים: שתי גזוזטראות כו': [ב]אמר רב משום רבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן רה"ר אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלא ארך עגלה וכמה ארך עגלה ה' אמות ל"ל בד' ופלגא סגי כי היכי דלא לידחקו קרשים אמר רבא צידי עגלה כמלא רחב עגלה וכמה רחב עגלה שתי אמות ומחצה למה לי באמתא ופלגא סגיא כי היכי דלא לידדו קרשים אלא דקי"ל [ג]דרך רה"ר שש עשרה אמה אנן דגמרינן לה ממשכן דמשכן חמיסרי הואי אמתא יתירא הואי דהוה קאי בן לוי דכי משתלפי קרשים הוה נקיט להו: **מתני'** חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור: **גמ'** למה לי למיתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן [ד]בור וחוליתה מצטרפין לעשרה תניא נמי הכי בור ברה"ר עמוקה י' ורחבה ארבעה אין ממלאין הימנה בשבת

אלא

ונראין קרסין בלולאות. מילתא אחריתי היא שתי מחברות היו היריעות כל אחת ואחת ה' יריעות תפורות זו עם זו במחט על פני כל ארכן ובאמצע היה מחבר בקרסים מחברת עם מחברת שהיו לולאות בשפת קיצונה של כל מחברת באמצע המשכן אלו כנגד אלו כדכתיב מקבילות הלולאות וגו' (שמות כו): **נשא לבן.** יתירות חכמה משמע: **בין עגלה לעגלה.** שבלדה ה' אמות כמלא אורך העגלה: **למה לי.** אורך העגלה ה' אמות: **בארבע ופלגא סגי.** שאם מסדרן על רחבן אינו מסדר על ה' אמות יותר מג' והרי בארבע ומחצה יכול לסדרן ואי מסדרן כאורן יותר מד' לא יסדר מפני הפסקת מקום הבריחים שבאמצע הסדרים ובפלגא אמה נמי תסגי ליה: **דלא לידחקו.** אם בא לסדרן על רחבן: **לדי עגלה.** חלל שבין דפנות לאופנים ועובי הדופן ועובי האופן: **כמלא רחב עגלה.** שני הצדדים כמלא רחב חללה דהיינו אמה ורביע לכל צד: **למה לי.** רחבה תרתי ופלגא אם מפני שאם יצטרך להושיט מן הקרשים לתוכה יכניס: **באמתא ופלגא סגי.** ויכניס בה על אורן: **כי היכי דלא לידדו קרשים.** שלא יהיו הקרשים המוטלים לאורכן על דופנותיה לרחבה מדלין ונוטין לכאן ולכאן שאם מוטבות הקרשים קצר מתוך שהן ארוכות ויוצאות לחוץ הרבה יכבד אחד מן הראשין כשהן מדלין בהליכתן ויפלו: **חמיסרי הויין.** שתי העגלות ההולכות זו בצד זו רחב כל אחת ה' אמות הרי י' וה' אמות ריוח שבין עגלה לעגלה הרי ט"ו. ואם תאמר יותר מעשרים הן שהרי הקרשים אורכן י' אמות והן מוטלות על גבי דופני עגלה לרחבה נמצא אורך הקרשים הרי כ' אמה לבד מה שצריך למשוך קרשי כל עגלה ועגלה לצד החיצון של עגלה שלא יגיעו ראשי הקרשים זו בזו ומעכבין את הילוך העגלות אין זה תשובה שהקרשים למעלה מעשרה הן שהעגלה גבוה י' ולגבי רה"ר לית לן למיחשב אלא מקום העגלות וריוח שביניהן שהוא למטה מי' דכל למעלה מי' לאו רה"ר היא הלכך לא חשיב ליה: **אמתא יתירתא הואי.** עוד צריך להיות ברחב הדרך עודף אמה שתתן חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן לשני צדדין החיצונות של ב' עגלות: **דקאי בן לוי דאי משתלפי.** זו מזו ליפול לתוך אויר שביניהם: **הוה נקיט להו.** נכנס לבין האויר אמה שביניהם ועומד כמלוי אמה שיש בין העגלה לצדדין ומתקן את הסדר זו על זו שלא תפול העליונה וכל הדרך הוא מהלך אחורי העגלה וכשרואה אותן משתלפות אל תוך האויר רץ לתוך (א) בליטת הקרשים שבצדדין עד שמגיע לאמת האויר שביניהם ודוחק עצמו לעמוד כמלוי אמה עד שיחזיר הנשלפת למקומה ועל סדרה: **מתני' חולית הבור.** קרקע חפירת הבור נותנין סביבותיו להקיף כמין חומה כמו שאנו נותנין היקף עצים או אבן סביב פי הבור: **גמ' למה לי למתני חולית הבור והסלע.** פשיטא לן דסלע נקט לענין גובהה ובור לענין עומק שנוטל מתוכו ומוציא לרשות הרבים דאי לענין גובהה כגון למוריד מחוליא למטה וכגון דרחבה ארבעה למה לי למיתנייה כלל הא תנא ליה סלע אלא ודאי למוציא מתוך אוגני בור נקט לה וכיון דהכי הוא חוליא למה לי ליתני הבור לעומק והסלע לגובה: **מצטרפין לעשרה.** לשויה הבור רה"י ואם הוציא מתוך אוגן חוליא חייב:

שתי גזוזטראות כו'. מיירי שסתום למטה בשום דבר ואין גדיים נוקעים תחתיהם או שיש מחיצות למעלה מן הגזוזטרא דתו לא חיישינן לנקיעת גדיים וכן עגלות היו רה"י אע"פ שתחתיהם רה"ר לפי שיש מגוף העגלה עד למעלה מן הקרשים הרבה יותר מעשרה: **בין** עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה. לסימנא בעלמא נקטיה ואגב אורחא קמ"ל דאורך עגלה חמש אמות: **כי** היכי דלא לידחקו קרשים. פרש"י אם באת לסדרן על רוחבן וקשה דהא מסיק לעיל דמנח להו אאורכן אלא נראה לפרש דלא לידחקו קרשים (ב) אע"ג דדי היה בארבע ומחצה לטבעות שהן זו כנגד זו והיו שם אטבעי כדמפרש שהן גלוא"ש מכל מקום מפני כובדן מתרנבים ודוחקין זה לזה אם לא שיש ריוח גדול ביניהם ורחוקין[ה]: **למה** לי באמתא ופלגא סגי. לשיטת רש"י ששתי עגלות היו מפורקות זו מזו ויש הפסק ביניהם ה' אמות וכל אחת טעונה לבד משוי של קרשים קשה דהיאך יכולין קרשים שכל כך כבדין שאורכן עשר אמות ורוחבן אמה וחצי ועוביין אמה לעמוד על ב' אמות ומחצה רוחב ועוד דפריך באמתא ופלגא סגי איך יכול כ"כ כובד גדול לעמוד באמתא ופלגא וכל שכן למ"ד כלין והולכין עד כאצבע שלא היו יכולין לעמוד ועוד היאך היו יכולים שתי עגלות להלך זו בצד זו בט"ו אמות א"כ היו הקרשים נוקשין זה בזה ועוד שצריך לומר לפירושו שהקרשים היו נוטים על האהלים או על החצרות מלמעלה מי' מכל צד ב' אמות ומחצה כמו שפי' בקונטרס בעצמו שהרי אורך שני הקרשים הוא כ' אמה ורה"ר אינו רוחב כי אם ט"ז אמה ועוד מגלן דשתי עגלות היו הולכות זו בצד זו למילף שיהא רה"ר ט"ז אמה שמא היו הולכות כולן זו אחר זו והיה רה"ר קטן או ארבעתן יחד והיה רה"ר גדול הרבה ונראה לר"ת ששתי עגלות היו מחוברות יחד שהיה שם עץ ארוך ט"ו אמה והיו בה ארבע אופנים כמו לשתי עגלות ושתי תיקוני דפנות כמו לשתי עגלות ובין עגלה לעגלה כמו אורך עגלה פירוש בין דופן עגלה זו לדופן עגלה זו ה' אמות ולידי העגלה כמלא רוחב העגלה מכל צד וצד דבין דופן העגלה עם האופן שתי אמות ומחצה ולא כפירוש הקונטרס שפי' אמה ורביע לכל צד ורוחב שתי העגלות עם צידיהן ט"ו אמה ומדופן עגלה זו החיצון לדופן עגלה זו החיצון י' אמות באורך הקרש והיה משכיב הקרש על שתי דופני העגלות ושתי עגלות אחרות לפניהן שאם היו הולכות זו אצל זו היו נוקשות זו בזו וזו אחר זו היו הולכות יפה והשתא פריך שפיר באמתא ופלגא סגי דהואיל ועל שתי העגלות היה משכיבן הוה ס"ד דלא לידדו ומשני דאפילו הכי מידדו: **אמתא** יתירא הואי. בצד העגלה דהוי קאי בה בן לוי וצריך לו אמה דגברא באמתא יתיב כדאמר בפ"ק דסוכה (ד' ז:) גבי סוכה העשויה ככבשן ואע"פ שפעמים היה הולך מצד זה ופעמים מצד זה מ"מ היה די לו באמה אחת שמאיזה צד שהיה רוצה ליכנס היה מטה העגלה לצד אחר והיה נכנס בין האהל לעגלה ומתקנם אף על פי שהיה רחוק מן הקרשים שתי אמות ומחצה כשיעור צד העגלה מכל מקום היה יכול להושיט ידו שם ולתקן או על ידי מקל או על ידי שום דבר: **מסייע** ליה לר' יוחנן דאמר בור וחולייתה מצטרפין לעשרה. וא"ת ומה צריך למתני' לאשמעינן הא תנינא חדא זימנא בפרק בתרא דעירובין (ד' צט:) בור ברה"ר וחולייתו גבוהה י' טפחים חלון שעל גביו ממלאין ממנו בשבת ומוקי רבי יוחנן בגמרא בסמוכה לה וקא משמע לן דבור וחולייתה מצטרפין לעשרה ויש לומר דדרך תנא להשמיענו בקוצר אע"ג שכבר השמיענו במקום אחר כדאמרינן בריש ברכות (דף ג.) מילתא אגב אורחיה קמ"ל דהעריב שמשו אוכל בתרומה אע"ג דמשנה שלימה היא במס' נגעים (פי"ד מ"ג) העריב שמשו אוכל בתרומה וכהנה רבות בהש"ס אי נמי מיתורא דמתניתין שמעינן דמצטרפין לארבעה ולהשתמש על גבה מיירי משום דמנח עליה מידי ומשתמש כדאמרינן בפרק חלון (עירובין דף עח:) ומיירי כשהחוליא גבוה עשרה דאינה גבוה י' לא מחייב נוטל ונותן על גבה והשתא אתי שפיר הא דקתני במתניתין גבוהין עשרה והא דנקט נמי על גבן ואי מתניתין להצטרף לעשרה קאמר ואין החוליא גבוה עשרה לא אתי שפיר הא דקתני גבוה עשרה והנותן על גבן נמי אינו חייב כשמניח על גב החוליא כשאינה גבוה עשרה:

אלא

מסורת הש"ס

א) לעיל עד:, ב) [לעיל לח.], ג) [ע"ב נט:], ד) עירובין עח. נט:, ה) נ"ל ורחוקין, רש"ל.

* * *

תורה אור השלם

1 וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה אֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן אֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ: שמות לה כה

2 וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת הָעִזִּים: שמות לה כו

* * *

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוה נקיט וכו' רץ לתחת בליטת: (ב) תוס' ד"ה כי היכי וכו' נראה לפרש דלא לידחקו קרשים לטבעות שהן זו כנגד זו והיה שם אטבעי כדפי' שהן גלוא"ש אע"ג דדי היה בארבע וחצי מ"מ מפני וכו' ביניהם ודוחק הס"ד:

* * *

מוסף רש"י

וטווי מן העזים. קרא קדריש טוו את העזים, בגופן של עזים משמע (לעיל עד:). וביניהן. בין עגלה לעגלה שבלדה (לעיל צח.). וצדדיהן. ריוח שבין דופן עגלה לאופן ועובי האופן (שם). מצטרפין לעשרה. קרקע שנוטלה מחפירות הבור והקיפו בו פי הבור סביב מצטרפת לעשרה להשלים עפרה לעומק הבור לשויה רשות היחיד, והוא הדין נמי דחלל הבור ועובי היקף החוליא מצטרפין להשלים ארבעה לרחבו לחייב הנוטל מעל גב החוליא כלום ואת הנותן על גבה, כדתנן חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב, והשתא ילפי ר' יוחנן לטעמיה דאמר מאי איריא דתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע, אלא הא קמשמע לן דהבור וחוליתה מצטרפין לעשרה, וכי היכי דשמעינן מינה לגובה שמעינן מינה נמי דמצטרפין לפותיה, דהא קתני ורוחבן ארבעה (עירובין צט.).

* * *

רבינו חננאל

פי' שטוף וטווי מן העזים, כשהן חיים העזים שטופים כדאמרינן (חולין דף קטו) השוטף את רחליו, ומעל גבי העזים בלי גזיזה היו טווח אותן, כדאמרינן (לעיל ד:) הטווה מע"ג בהמה בשבת, וטווה בענין הזה צריכה חכמה יתירה. שתי גזוזטראות שתיהן רה"י הן כל אחת רשות לעצמה ורה"ר ביניהן, המושיט והזורק מזו לזו בתוך י"ט לדברי חכמים פטור אבל אסור. וזה על עיקר משנתנו ששנינו מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע, ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין. אבל המושיט (והזורק) למעלה מעשרה אם היו שתיהן שלו ואין אחת גבוהה מן האחרת אלא שתיהן מכוונות זו כנגד זו כבר פירשתי למעלה שמותר להושיט ולזרוק מזו לזו, ואם אינן שתיהן שלו אסור להושיט ולזרוק מזו לזו משום [דלא ערבו], ואם חדא מידליא וחדא מיתתא אסור משום גזירה. ואם היו הגזוזטראות הללו עומדות למעלה מעשרה ברה"ר מכוונות להיותן דיוטא אחת ורשות אחת, כיצד שמרכיבין נסר מזו לזו ע"ג רה"ר ורחבה ד' טפחים כדי להיותן דיוטא אחת ורשות אחת, אם עשה כן מבע"י הרי הן כרשות אחת ומותר לטלטל מזו לזו ע"ג הנסר המתרת מזו לזו ע"ג רה"ר. דתנן בעירובין (דף עח:) חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' ונתן עליו נסר שרחב ד' טפחים, וכן שתי גזוזטראות זו כנגד זו מערבין אחת ואין מערבין שתים, פחות מד' מערבין שנים ואין מערבין אחד. השתא אם הגזוזטראות הללו הן למעלה מעשרה וניתן עליהן נסר רחב ד"ט מבעוד יום, מותר לטלטל מזו לזו שנעשו שתיהן רשות אחת, אבל אם קדש [היום] ולא חוברו אסור להושיט מזו לזו בין נסר בין זולתי נסר אסור להושיט אחר שקידש היום. והמושיט חייב הוא שכך היו העגלות במדבר, היו ב' עגלות זו בצד זו ברה"ר והיו מותחין קרשים ומציבין קרש על ב' עגלות ראשו זה על זה וראשו זה על זה, כנסר שפירשנו ענינו למעלה. וזהו היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט מזו לזו חייב שכן היה דרך הלוים שהיו מושיטין הקרשים מזו לזו, זו היא מלאכתן ולפיכך העושה כן בשבת חייב. ירושלמי ולא היו זורקין, תני בר קפרא כדי שלא לנהוג בזיון בקרשים, לפיכך הזורק מזו לזו פטור אבל אסור. וראוי לעמוד בפירוש זה להזהר בו כי עמוק הוא. ועלה אמר רב משום ר' חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן רה"ר. אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלוא (רחב) [אורך] עגלה וכמה אורך עגלה ה' אמות. ואקשינן אמאי כיון דג' קרשים מניחין בעגלה בדרא תתאה ועל גבה מניחים אחרים ועולין, וכל קרש רחבו אמה וחצי דיי לעגלה אורכה ד' אמות וחצי כדי שיעור הנחת ג' קרשים. ופרקינן

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה א סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ז:

יד ב מיי' פט"ו שם הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סי' שנד סעיף א:

* * *

רב נסים גאון

אלא דקיימא לן דרך רשות הרבים י"ו אמה. ומשכחת עיקר דילה במשנה בפרק המוכר פירות בבבא בתרא דרך היחיד ד' אמות, ודרך הרבים י"ו אמה, ודרך המלך אין לה שיעור.

* * *

רבינו חננאל (המשך)

הרויח להן חצי אמה כי היכי דלא נידחקו קרשים. אמר רבא וצידי עגלה ב' אמות ומחצה כמלא רחב עגלה. ואקשינן למה לי כולי האי, הלא אורך הקרשים מוטלין לרוחב עגלה, קצה הקרש בעגלה זו ב' אמות ומחצה וקצהו השני של קרש זה מוטל על העגלה אחרת ב' אמות ומחצה ובין ב' העגלות ה' אמות, אמצעית הקרש תלוי ביניהן אפילו אמה אחת ומחצה מן הקצה שלו מכאן בעגלה וכן מן הקצה השני דיו, למה ה' אמות בפחות מהכי סגי. ושנינן כי היכי דלא לידדו קרשים. פי' אם אין שתי אמות ומחצה מיכן ושתי אמות ומחצה מיכן מוטלין בעגלה אפשר שישמט וירד הקרש ולא יכון. נמצא שיעור רוחב העגלה ב' אמות ומחצה וצידה ב' אמות ומחצה כשיעור עגלה, וכן בצידה השני, נמצא שיעור העגלה וב' צדדיה ד' אמות ומחצה. וכשהיו מהלכים במדבר קרשי המשכן היו מוטלין בעגלה זו לעגלה זו והיו הקרשים מוטלין רוחב הקרשים לאורך העגלות, נמצאו שיעור העגלות כשטעונות קרשי המשכן ומהלכות מתפשטות בדרך ט"ו אמה, והן תחתיהן וביניהן וצידיהן. ואקשינן אלא הא דקיי"ל דרך רה"ר ט"ז אמה, וכדתנן בפרק המוכר פירות לחבירו ובפרק הכונס צאן לדיר, וגמרינן לה ממשכן ממהלך העגלות, העגלות הנה אינם אלא ט"ו אמה. ומשנינן הוה תמן בעגלות אמתא אחריתי פלגא דאמתא מהאי גיסא ופלגא דאמתא מהאי גיסא דהוה קאי בן לוי התם למיחזי דאי משלופי קרשים נקיט בהו ומהדר אטבי למקומן. וכן בגזוזטראות שמכוונות להיות דיוטא אחת ומושיטין נסרים מזו לזו המושיט חייב, והזורק פטור שכך היתה עבודת הלוים. חולית הבור. פי' העפר היוצא מן הבור מניחין אותו סביביו כדי שיהא לו כמעקה. ואם [זו] החוליא גבוהה י' ורחבה ד' הרי היא כרה"י, וכן סלע כיוצא בה. ואם נטל מרה"ר ונתן על גבי או נטל מעל גבו והניח (ברה"י) [ברה"ר] חייב, ואם אינה גבוהה י', או גבוהה י' ואינה רחבה ד', אינה כרה"י והעוקר ממנה והניח ברה"ר פטור. וזה מפורש ביציאות השבת בארבע רשויות לשבת גדר ברה"ר גבוהה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה, אבל מקום שיש בו רחב ד' ואינה גבוהה י' אם אין גבוהה מן הארץ ג' טפחים, הא קיי"ל דכל פחות משלשה כארעא כארעא קאי, ואם גבוה ג' ורחב ד' ולא הגיע לעשרה בכרמלית וכמקום פטור הוא ואינו לא כרה"ר ולא כרה"י ואסור להוציא מרה"י אליו. אבל אם [אין] בו רחב ארבעה מותר לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליף, והא תניא אדם עומד על האסקופה נוטל מן העני ונותן לו נוטל מבעה"ב ונותן לו. ואמרינן האי אסקופה מאי היא, ואוקימנא [באסקופת] כרמלית. ואקשינן עלה סוף סוף איסורא דרבנן איכא. ושנינן דלית בה ד' על ד', וכר' יוחנן דאמר מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"ר ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו, והשתא דתנינן בחולית הבור והסלע פחות מכאן פטור, אם הן פחות בגובה ואין פחות ברוחב הוא פטור אבל אסור, ואם פחות ברוחב פטור ומותר בלבד שלא יחליף. ודייקינן למה ליה למיתנא חלית הבור והסלע. מסייעא ליה לר' יוחנן דאמר בור וחוליהו מצטרפין לעשרה. והא דר' יוחנן בהמוצא תפלין (דף צט) בעניין בור ברשות הרבים וחוליתו גבוהה י' טפחים, והיכי דמי כגון תל ברה"ר וחקק בו עד ארעית כנגד רה"ר, מקצתו עשאו (ביד) [בור] ומקצתו עשאו חוליא על הבור. וארעית הבור עם רה"ר שוה לו, והבור עצמו גבוה מרה"ר וחוליתו למעלה ממנו. אם גבוה הבור וחוליתו שניהם יתרו עשרה טפחים הרי הן מצטרפין ולמעלה מן החוליא רשות אחרת. וגרסינן בירושלמי דיקדוק אחר, א"ר יוחנן העומד והחלל מצטרפין לארבעה, והוא שהיה העומד רובה על החלל. והחלל זהו פתיחת הבור, והעומד הוא רחב החוליא העומדת שהיא שפת הבור, אם נמצא מן השפה אל השפה ד' טפחים אע"פ שיש חלל באמצע הרי הוא רה"י כמו שפירשנו.